

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Fakulta tělesné výchovy a sportu

Doping ve sportu

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Miloš Bednář, Ph.D.

Diplomant:

Barbora Procházková

Praha 2009

Touto cestou bych ráda poděkovala vedoucímu diplomové práce,
PhDr. Miloši Bednářovi, Ph.D., za odborné a vstřícné vedení práce.
Dále bych ráda vyjádřila poděkování své rodině, přátelům a kolegům.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně s použitím
odborné literatury a pramenů uvedených v přehledu literatury.

V Praze dne

Podpis:

Evidenční list knihovny

Svoluji k zapůjčení diplomové práce ke studijním účelům.

Prosím, aby byla vedena evidence vypůjčovatelů, kteří musí pramen převzaté literatury řádně citovat.

Jméno a příjmení	Číslo obč.průkazu	Datum vypůjčení	Poznámka

Abstrakt

Název:

Doping ve sportu

Title:

Doping in Sport

Cíl práce:

Zpracovat informace o dopingu, antidopingových pravidlech, zakázaných látkách, postizích, dopingových kontrolách, etice a výchově ve sportu. Obsáhnout příčiny a důsledky dopování, pokusit se nalézt konsensus mezi represí a prevencí jako možného řešení dopingové situace a na vybraných dopingových kauzách poukázat na praktický průběh dopingového přečinu.

Metody:

Diplomová práce je teoretického charakteru, používá kvalitativní metody: interpretuje, komparuje a analyzuje texty získané rešerší. Ze získaných podkladů vyvozuje závěry.

Výsledky:

Diplomová práce poukazuje na problematiku dopingu ve sportu z různých úhlů pohledu na věc. Poukazuje na sportovně - právní vztah dopingu, etické hledisko, medicínský aspekt vlivu dopingu na sportovce a na konkrétních případech ukazuje postup v případě dopingového přečinu.

Klíčová slova:

Doping - antidopingová politika – olympismus - fair play – etika sportu

Abstrakt	4
1 Úvod	7
2 Cíle a úkoly, metodologie	9
3 Historie dopingů	10
3.1 Původ slova.....	10
3.2 Historické kořeny dopingů.....	10
3.3 Historie dopingů ve sportu.....	12
4 Definice dopingů	15
4.1 Antidopingová pravidla.....	16
4.2 Klasifikace dopingových látek a metod.....	21
5 Sankce a postihy spojené s dopingem v ČR	30
5.1 Postihy spojené s dopingem v ČR	31
5.2 Dopingová legislativa v ČR.....	32
6 Dopingové kontroly sportovců	35
6.1 Historie dopingových kontrol	35
6.2 Pravidla a postup dopingové kontroly	36
7 Antidopingová politika	37
7.1 Antidopingový výbor ČR (ADV ČR).....	38
7.2 Program WADA	38
7.3 Mezinárodní olympijský výbor (MOV).....	39
7.4 Antidopingový program ČOV	39
8 Fair play – ohrožený fenomén	40
8.1 Kodex sportovní etiky.....	41
8.2 Olympismus, fair play, duch sportu.....	42
9 Etika, sport a doping	43

10	Výchova, sport a doping	44
10.1	Olympijská výchova	48
10.2	Výchova ve sportu	49
11	Dopingové kauzy	50
11.1	Případ Martina Galii	50
11.2	Případ Claudie Pechsteinové	53
11.3	Případ Iva Mináře	56
12	Závěr	58
13	Seznam použité literatury	60
14	Seznam použitých internetových zdrojů	61

1 Úvod

Moderní doba, v které se nacházíme, s sebou přináší řadu negativních společenských jevů, které neopomenuly vynechat ani takový fenomén, jakým je sport. Společnost orientovaná na výkon, bohatství, úspěch, moc, publicitu a slávu, reflektuje tyto atributy do sportu. Někteří jedinci pro získání těchto atributů se otáčejí zády k normám sportovně-etickým, etickým i právním. Nutno podotknout, že těmito jedinci nejsou výhradně jen sportovci, ale i manažeři, funkcionáři, trenéři, lékaři, biochemici, zkrátka celé zastoupení různých profesí a lidí, kteří se v odvětví sportu pohybují. Někteří v úzkoprsé honbě za vítězstvím vytěsní existenci fair play, zradí ducha sportu, sportovní a společenské hodnoty, jen proto, aby stanuli na stupních vítězů za každou cenu.

Přesto sport díky pokrokové antidopingové politice, antidopingové osvětě a celkové vůli, aby hodnoty sportu byly zachovány, má naději, že se bude do budoucna hrát a vítězit dle pravidel a v duchu fair play. Na poli sportovním se tak budou utkávat sportovci, kteří budou soupeřit ve vzájemné úctě a přátelství a rovnosti.

Svět sportu se v průběhu 20. století výrazně změnil. S otevřenou profesionalitou se sport stal zaměstnáním, sportovci a realizační týmy se stali na sportu a výkonu jako takovém značně, ne-li dokonce absolutně existenčně závislími. Vidina vítězství, majetkového zajištění, úspěchu a společenské prestiže a na druhé straně existenční propad v důsledku neúspěchu, může zavést či snad i dohnat k myšlence ba i realizaci užívání zakázaných látek a metod. To v každém případě stojí v rozporu s principy sportovní etiky a etiky vůbec a je nutné sportovce a celé realizační týmy informovat o důsledcích a dopadech dopingů, tak aby rozhodnutí nedopovat se událo v jejich myslích radikálně. Na straně druhé je nutné nadále pokračovat v intenzivním boji proti těm, co soupeří nečestně a vědomě, tak aby represe podpořila etiku sportu jak zahrnující ochranu těch,

co pravidla, normy a etiku sportu a hodnoty sportu následují a jejich vůle vítězit se pojí s hodnotami a ctnostmi sportu.

Doping je označován za největšího nepřítele sportu vůbec. Má negativní dopad zdravotní, etický a sociální. Rozmáhá se v nejrůznějších sportovních odvětvích, neopomíná ani mladší sportovní kategorie.

Nutno podotknout, že doping má bohatou historii, není vynálezem 21. století a snad i proto je jeho vymícení složité, přístup k němu se ale vyvíjí a antidopingové politika a její nástroje sílí. Je třeba proti dopingu usilovně bojovat, aby sport zůstal sportem.

Mezinárodní olympijský výbor zesílil od 60.let svou snahu, aby se na stupních vítězů neocitali dopující sportovci. Pro sportovce, trenéry, funkcionáře i diváky je výhra a vítězství nejvyšší možnou metou na sportovním poli. Ale vítěz by v každém případě měl vyhrát v rámci fair play a všech stanovených a celosvětově uznávaných pravidel, zákonů a norem, tak aby pojem sport a to co ho šlechtí nejvíce, neztratilo na významu a bylo zachováno do dalších dekad a staletí pro další generace sportovců a sportovních diváků.

2 Cíle a úkoly, metodologie

Cílem této práce je shromáždit informace o problematice dopingů. V úvodu práce pojednává o tom, co je doping a co je považováno za doping ve sportu. Práce usiluje o nastínění vzniku dopingů ve sportu a jeho historických kořenech. Práce obsahuje výčet antidopingových pravidel, který jasně udává, co se považuje za dopingové přečiny a jaké tresty za ně hrozí. Jedním z cílů práce je velmi stručně klasifikovat dopingové látky a zakázané metody dopingů a upřesnit, v jakých případech jsou zakázány. Snahou práce je zjednodušeně skupinu zakázaných látek představit a seznámit s riziky, která jsou spojena s užíváním těchto dopingových látek.

V textu se práce věnuje problematice dopingů z etického, částečně i právního a zdravotního hlediska. Jedním z dalších cílů je přiblížení práce vládních i nevládních organizací bojujících proti dopingům, jak v České republice, tak ve světě. V práci bych chtěla charakterizovat, jak se dopingové kontroly prováděly v historii a jaká pravidla a postupy má dopingová kontrola dnes. Dále bych chtěla poukázat na fair play jako ohrožený fenomén dneška a připomenout ctnosti a hodnoty sportu. Poukázat na důležitost a nezastupitelnost osvěty v této věci, která by se měla stát součástí výchovy. Dále chci na aktuálních dopingových kauzách ukázat samotný průběh řešení dopingových případů včetně příčin a následků pro sportovce. Úkolem mi bude nastudování publikací o dopingům a získání přehledu o problematice dopingů z odborných zdrojů. Na základě těchto informací budu vyvozovat závěry ve své práci.

Práce je teoretického charakteru, používá kvalitativní metody, vychází z informací získaných z rešerše publikací a internetových zdrojů, které se především věnují dopingové problematice. Tyto informace interpretuje a analyzuje.

3 Historie Dopingu

3.1 Původ slova

Původ slova doping není jednoznačný. Může pocházet z vlámského slova doop, což představuje tuk k mazání podešví bot proti promoknutí, ale také význam slova mohl označovat silný povzbuzující odvar z různých bylin a kořínků, který s oblibou popíjeli kolonisté v Novém Amsterodamu v 17.století. Slovo doping je také spojováno s jihovýchodní částí Afriky, kde slovo dop v tamějším nářečí vyjadřovalo povzbuzující druh pálenky používané při náboženských obřadech.

V roce 1889 se slovo doping poprvé objevilo v anglickém slovníku, kde bylo definováno, jako směs narkotik a opia určená koním.

Ve Spojených státech amerických přibližně ve stejné době sloužil výraz dop či doping pro označení silného výluhu z tabáku používaného koňskými handlíři k tomu, aby lépe prodali unaveného a starého koně (Hnízdil, 2000).

3.2 Historické kořeny dopingu

Historické kořeny dopingu sahají až do počátků lidské civilizace. V dávných dobách neměl doping dnešní podobu, ale už tehdy šlo o nalezení způsobu, jak zvýšit výkonnost člověka. Nejdříve k tomu sloužily prostředky, které byly k nalezení v přírodě (Nekola,2000).

V Číně například bylo zvykem žvýkat rostlinu nazvanou Ephedra vulgaris, která obsahuje efedrin, látku stimulující bdělost a ostražitost člověka. Pivo, víno a jiné alkoholické nápoje s povzbuzujícím účinkem znalo lidstvo od pravěku. Když Španělé dobili Peru, narazili na drogu „koka“. Přesto, že ji obyvatelé běžně neužívali, jelikož přístup k ní měli jen příslušníci nejvyšší společenské kasty, byla podávána těžce pracujícím, poslům, vojákům a všem těm, od nichž byl požadován náročný fyzický

výkon. Výraz „Kokada“ se proto stal i výrazem pro označení délky trasy, kterou posel obvykle absolvoval na jednu dávku koky. Obyvatelé Ekvádoru zase užívali odrůdu hořce Cashpa china-yugo, rostliny, „která dovoluje běhat“. Používána byla k povzbuzení při dlouhých pochodech. Z období dobytelských cest se dochovalo mnoho zpráv o užívání nejrůznějších výtažků rostlin tamními obyvateli. Například užívání výtažku z kaktusu *Lophophora Williamsi*, který má silné halucinogenní účinky byla užívána pro příjemné vidiny a zapomnění hladu. Indiáni pod jejími účinky protančili a prozpívali celou noc, ráno pak propadali zoufalství a pláči. Podobné drogy byly užívány africkými domorodci. Např. „khatu“, rostliny *Catha edulis* sloužila nejen k odstranění únavy, ale také jako zdroj zábavy. Prvotní uklidnění střídala euforie stupňující se až do agresivity. Po odeznění se dostavovala deprese, žízeň, ospalost a únava. Příbuzné látky khatu, kde účinnou látkou je alkaloid D-nor-izoefedrin, se užívají k dopingům dodnes. V Africe bylo zvykem používat oříšky koly ze stromů, a to především při náboženských rituálech. Účinnou látkou byl kofein, který ve sportu také našel široké uplatnění (Hnízdil, 2000).

Vyvolávání stavů změněného vědomí patřilo k běžnému životu různých kultur. Přírodní drogy byly považovány za posvátné, a tak nebyly ve větší míře zneužívány.

Zlom a zneužívání látek a rozvoj závislosti na nich přineslo užívání omamných látek ve válkách. Na konci 19. století omamné látky našly uplatnění při tlumení bolesti raněných vojáků. Právě z těchto vojáků vzešli první narkomané závislí na morfiu - derivátu opia. Jelikož neexistovala žádná vnitřní regulativa (morálka, náboženství, víra) ani vnější (zákonná opatření, mezinárodní úmluvy), docházelo k rychlému šíření této drogy (Slepička, Pyšný, a kol. 2000).

S první a druhou světovou válkou přišly nové chemické látky na bázi amfetaminu. Ve třicátých letech byla prokázána schopnost této látky ovlivňovat nervovou soustavu. S pokračujícími výzkumy a pokusy

s amfetaminy přišli vojenští experti na myšlenku vyzkoušet preparáty ve válečných operacích II. světové války k odvrácení únavy, překonání strachu, hladu, žízně. V britské, americké a japonské armádě byly hodně užívány tzv. Energy – Tablets, které byly později pro značné zásoby zneužívány japonskou mládeží. V německé armádě byla užívána také látka na bázi amfetaminu, a to pervitin (metamfetamin). Ten získal značnou oblibu mezi narkomany přetrvávající dodnes. Ve válce se také užíval heroin. Do oné doby je také možno datovat počátky šíření toxikomanie se všemi průvodními jevy, včetně rozšiřování ilegální distribuční sítě po celém světě (Nekola,2000).

Na straně jedné se látky užívaly pro účely léčebné, na straně druhé k navození intenzivních psychických stavů, specifických prožitků, které jsou jedním z hlavních důvodů zneužívání drog dnes. Narůstající poptávka zapříčinila neustálé rozšiřování nabídky sortimentu farmaceutickým průmyslem, který vyvíjí nové látky s intenzivnějšími účinky. Tento bludný kruh se přes katastrofální důsledky drogového problému nepodařilo doposud zničit (Slepička, Pyšný a kol., 2000).

3.3 Historie dopingu ve sportu

Doping v samotném sportu je opředěn neméně bohatou minulostí. V antickém sportu byli účastníci olympiád povzbuzováni především skladbou své stravy – důležitým energetickým zdrojem byly například fíky a každé sportovní odvětví také vyžadovalo jinou skladbu jídelníčku, v menší míře byly využívány i přírodní látky ke zvyšování výkonnosti, které by se podle dnešních měřítek daly považovat za doping, například odvar z přesličky, do kterého se přidávaly i různé houby a který měl za cíl snížit prokrvení sleziny, a tím pádem zvýšit výkonnost především běžců na dlouhé tratě (Hnízdil, 2000).

Co se týká novodobých dějin olympijských her, první informace o dopingů pochází z olympijských her konaných v roce 1904 v St.Louis, kde maratónský vítěz Hicks v průběhu závodu dostal několik injekcí strychninu a k tomu ještě snědl několik vajec, která posléze zapil brandy. Na konci 40. let byl dosud dominující strychnin nahrazen amfetaminem a jeho deriváty, aby byl v 70. letech opět nahrazen tentokrát efedrinem a jeho deriváty.

Až do 60. let 20. století byl doping tiše tolerován, a to i přes mnohé pokusy o jeho kontrolu a četná úmrtí, která mezitím způsobil. Právě v 60. letech se ale ve sportu poprvé objevily také anabolické steroidní hormony, látky podporující nárůst svalové hmoty a urychlující regeneraci organismu, jejichž zásluhou se začaly zásadním způsobem měnit tabulky rekordů ve většině atletických disciplín. V okamžiku, kdy se anabolika začala rychle šířit do všech sportovních odvětví, nebylo již doping ve sportu možné ignorovat.

V lednu 1963 začala Rada Evropy podnikat první kroky v boji proti dopingů a v rámci tohoto boje vydala i následující definici dopingů: *„Dopingem se rozumí použití látek tělu fyziologicky cizích zdravými osobami s cílem zlepšit při závodech výkon umělým a nečestným způsobem. Za doping je nutné považovat i určité působení psychologické, směřující ke zlepšení sportovních výkonů.“* (Hnízdil, 2000, s. 21).

V listopadu téhož roku byly navíc do definice zahrnuty i léky používané pro léčení nemocí, které mohou zároveň vést ke zvýšení výkonnosti. Tato definice byla akceptována i Mezinárodním olympijským výborem, který ji navíc doplnil o seznam zakázaných látek, a zařadil ji do tzv. Pravidel o dopingů, které platí v aktualizované podobě dodnes. V roce 1967 začala také působit Lékařská komise MOV, která je hlavním činitelem v boji proti dopingů.

Po zavedení účinných kontrol na anabolické steroidy se začal hledat jiný, méně snadno odhalitelný způsob dopingů a na konci 20. století se začal prosazovat krevní doping. Sportem, který byl v posledních letech asi

nejvíce spojován s dopingem, byla cyklistika, ale zasažena byla již téměř všechna sportovní odvětví. V poslední době se doping potýká s problémem potrestání sportovců, kterým byly v těle nalezeny zakázané látky. Na jednu stranu se současný systém snaží potrestat úplně každého, bez ohledu na to, zda si vzal zakázanou látku vědomě a s cílem zvýšit svoji výkonnost, či se do jeho těla dostala ve formě léku podaného lékařem, který netušil, že jde o lék figurující na dopingové listině, na stranu druhou stále dochází k případům omilostnění prokazatelně dopujícího sportovce (například omilostnění Linforda Christieho Britskou atletickou federací z toho důvodu, že se údajně nepodařilo jednoznačně prokázat, zda se nepovolený nandrolon dostal do jeho těla ze zakázané látky). Dokud nebude tento problém trestů jednoznačně vyjasněn, nemůže být ani boj proti dopingů stoprocentně úspěšný.

Co se týká dějin dopingů v Československu, „nejvýznamnějším“ obdobím byla 80. léta, na jejichž začátku stál tajný program státem řízeného dopingů, který byl podporován komunistickým režimem a sloužil nejen ke sportovním, ale do velké míry i politickým účelům. Obrat nastal až po roce 1989, kdy začal skutečný boj proti dopingů; v roce 1991 vznikl například Antidopingový výbor ČSFR a v roce 1995 se česká vláda oficiálně zavázala podporovat antidopingový program Rady Evropy a ratifikovala Evropskou antidopingovou konvenci (Hnízdil, 2000).

4 Definice dopingu

Dopingem ve sportu se rozumí případy, kdy dochází k porušení jednoho nebo více antidopingových pravidel. Doping je ve sportu považován za podvod, který je v rozporu s celou sportovní etikou. Doping je v současné době bohužel již takřka nedílnou součástí sportu a stal se tématem, o kterém je v posledních letech slyšet i mimo okruh sportovní veřejnosti. „*Problematika dopingu patří mezi nejvíce diskutovaná témata jak v laické, tak i odborné veřejnosti.*“ (Slepička, Pyšný a kol. 2000, s. 15).

Nutno podotknout, že užívání dopingových prostředků je jevem překračujícím hranice sportu majícím souvislost s problematikou užívání drog v celospolečenském měřítku (Slepička, Pyšný a kol., 2000).

Doping není jen vyhraněným problémem sportu. Používání prostředků pro zlepšení tělesné nebo duševní kondice se stalo běžnou součástí každodenního života značné části populace. Sociologové hovoří o „tabletovém klimatu“ dvacátého století (Nekola, 2000).

V současné době můžeme vyzorovat dvě přístupové cesty k fenoménu doping. První cestou je cesta liberální až téměř ultraliberální a druhá cesta cestou konzervativní. Liberální aspekt považuje doping za něco, co bylo vynuceno samotným reálným životem a konzervativní cesta doping odmítá (Hogenová, 1997).

O dopingu je často pojednáváno v médiích v souvislosti s novými dopingovými případy vrcholových sportovců. Doping poskytuje značnou dramatičnost a tím i atraktivitu čtenářům. Ale co je důležité, je neslučitelný se zásadami fair play, které sport dělají tím pravým sportem, porušuje morální hlediska a hazarduje se zdravím sportovce. V neposlední řadě funguje jako negativní reklama sportu pro širokou veřejnost a začínající sportovce. Již několik let je celosvětovou snahou vymýtit doping, a dát tak možnost sportovcům utkat se v duchu „fair play“, čestném a poctivém jednání spojeném s respektováním sportovního ducha a úctou soupeřům(.

4.1 Antidopingová pravidla

Smyslem antidopingových pravidel je specifikovat okolnosti a jednání, která představují jejich porušení. Na základě obvinění, že jedno nebo více pravidel bylo porušeno, následuje řízení v případech dopingu s konkrétními provinilci (Světový antidopingový kodex, [online],2009).

Porušení antidopingových pravidel jsou definována takto (Světový antidopingový kodex, [online], 2009):

- Přítomnost zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů ve vzorku sportovce

Každý sportovce má osobní povinnost zajistit, aby žádná zakázaná látka nevníkla do jeho těla. Sportovci jsou odpovědni za to, je-li zjištěna přítomnost jakékoli zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů v jejich vzorcích. K porušení antidopingových pravidel není tedy nutné, aby sportovci byl prokazován úmysl, zavinění, nedbalost či vědomé použití. Platí tzv. striktní odpovědnost, jestliže je pozitivní laboratorní nález zjištěn při soutěži, jsou výsledky této soutěže automaticky anulovány (jedná se o tzv. automatické anulování výsledků jednotlivce). Nicméně sportovec má následně možnost snížit sankce, nebo dokonce se jim vyhnout, pokud může jedinec prokázat že nenesl zavinění nebo, že nese jen nevýznamné zavinění (tzv. zrušení nebo zkrácení doby zákazu činnosti při výjimečných okolnostech), nebo, v některých případech, že neměl v úmyslu si zlepšit sportovní výkonnost (tzv. zrušení nebo zkrácení doby zákazu činnosti za specifické látky při výjimečných okolnostech).

Pravidlo striktní odpovědnosti za přítomnost zakázané látky ve vzorku sportovce a možnost upravit sankce na základě specifických podmínek

představují snahu o rozumnou rovnováhu mezi účinným vymáháním antidopingových pravidel v zájmu čistých sportovců a mezi spravedlností v těch výjimečných případech, kdy zakázaná látka nevnikla do těla sportovce jeho zaviněním nebo nedbalostí nebo jeho významným zaviněním nebo významnou nedbalostí. Je důležité zdůraznit, že zatímco rozhodnutí, zda došlo k porušení pravidla, je založeno na striktní odpovědnosti, uložení zákazu činnosti na přesně stanovené období se neuděluje automaticky. Dostatečným důkazem porušení antidopingového pravidla je jedno z následujících: přítomnost zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů ve vzorku A sportovce, jestliže se sportovec zřekne analýzy vzorku B a vzorek B není analyzován nebo, pokud je vzorek B sportovce analyzován a analýza vzorku B potvrdí přítomnost zakázané látky nebo jejích metabolitů či markerů nalezených ve vzorku A sportovce. Antidopingová organizace s právem k nakládání s výsledky může podle svého uvážení rozhodnout o analýze vzorku B, i když sportovec o analýzu vzorku B nepožádá.

Výjimkou těch látek, pro které jsou kvantitativní limity výslovně stanoveny v seznamu, představuje přítomnost jakéhokoli množství zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů ve vzorku sportovce porušení antidopingového pravidla.

S výjimkou z obecného pravidla článku jsou případy, kdy seznam zakázaných látek nebo mezinárodní standardy stanoví zvláštní kritéria pro vyhodnocování zakázaných látek, které mohou být rovněž vyprodukovány endogenně.

- Použití nebo pokus o použití zakázané látky nebo zakázané metody sportovcem

Použití nebo pokus o použití zakázané látky nebo metody může být prokázáno jakýmkoliv spolehlivým způsobem. Ať už přiznáním sportovce, výpovědí svědka, listinným důkazem, závěry vyvozenými z dlouhodobého profilování nebo jinou analytickou informací, která by jinak nesplňovala všechny požadavky pro prokázání přítomnosti zakázané látky.

Například použití může být prokázáno na základě spolehlivých analytických dat z analýzy vzorku A (bez potvrzení analýzou vzorku B) nebo z analýzy samotného vzorku B, jestliže antidopingová organizace poskytne dostatečné vysvětlení, proč výsledky nebyly potvrzeny v druhém vzorku .

Úspěch nebo neúspěch použití nebo pokusu o použití zakázané látky nebo zakázané metody není rozhodující. Pro určení, že došlo k porušení antidopingového pravidla postačuje, aby zakázaná látka nebo zakázaná metoda byly použity, případně, aby byl učiněn pokus je použít. Dokázání "pokusu o použití" zakázané látky vyžaduje prokázání úmyslu sportovce. Skutečnost, že je vyžadován důkaz úmyslu k prokázání porušení tohoto konkrétního antidopingového pravidla neznamena, že je tím zmírněna zásada striktní odpovědnosti stanovená pro porušení článku použití zakázaných látek a zakázaných metod.

Jestliže sportovec použije zakázanou látku, je to porušení antidopingového pravidla kromě použití takové látky, která není zakázána mimo soutěž a sportovec ji použil mimo soutěž. (Avšak přítomnost zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů ve vzorku odebraném při soutěži je porušením článku o přítomnosti zakázané látky nebo jejích metabolitů nebo markerů bez ohledu na dobu, kdy mohla být tato látka podána.)

- Odmítnutí nebo nedostavení se k odběru vzorku bez přesvědčivého zdůvodnění po obdržení výzvy, která vychází z příslušných antidopingových pravidel, nebo jiné vyhýbání se odběru vzorku

Odmítnutí nebo nedostavení se k odběru vzorku po oznámení bylo zakázáno téměř ve všech antidopingových pravidlech již před kodexem. Tento článek rozšiřuje pravidlo běžné před kodexem tím, že zahrnuje "jiné vyhýbání se odběru vzorku" mezi zakázané jednání. Jako porušení antidopingového pravidla bude tak např. posuzován i případ, kdy se prokáže, že se sportovec skrývá před komisařem dopingové kontroly, aby se vyhnul výzvě nebo samotnému testování. Porušení ve smyslu "odmítnutí nebo nedostavení se k odběru vzorku" může být buď úmysl nebo nedbalost sportovce, zatímco vyhýbání se odběru vzorku představuje úmyslné chování sportovce.

- Porušení příslušných požadavků týkajících se dostupnosti sportovce pro testování mimo soutěž.

A to včetně neposkytnutí požadované informace o pobytu, nezastižení pro dopingovou kontrolu, které byly prohlášeny podle pravidel, která jsou v souladu s mezinárodním standardem pro testování. Jakákoliv kombinace tří nezastižení pro dopingovou kontrolu a nebo neposkytnutí požadované informace o pobytu během osmnáctiměsíčního období zjištěná antidopingovou organizací, která má pravomoc nad sportovcem, je porušením antidopingového pravidla.

Jednotlivá neposkytnutí informací o pobytu a nezastižení pro dopingovou kontrolu prohlášena podle pravidel mezinárodní sportovní federace sportovce nebo jinou Antidopingovou organizací s oprávněním

prohlašovat neposkytnutí informací o pobytu a nezastižení pro dopingovou kontrolu podle mezinárodního standardu pro testování, musejí být sčítány pro aplikaci tohoto článku. Za příslušných okolností nezastižení pro dopingovou kontrolu nebo neposkytnutí informací o pobytu mohou být též porušením antidopingového pravidla podle článku.

- Podvádění nebo pokus o podvádění v průběhu kterékoli části dopingové kontroly

Tento článek zakazuje jednání, které narušuje proces dopingové kontroly, ale které jinak není zahrnuto do definice zakázaných metod.

Např. měnění identifikačních čísel na formuláři dopingové kontroly během testu, rozbití nádoby B v průběhu analýzy vzorku B nebo poskytnutí klamné informace antidopingové organizaci.

- Držení zakázaných látek a zakázaných metod

Držení prostředků zakázané metody nebo zakázané látky sportovcem při soutěži, nebo držení metody nebo látky zakázané mimo soutěž sportovcem v obdobím mimo soutěž, pokud sportovec neprokáže, že toto držení je v souladu s udělenou terapeutickou výjimkou případně jinak přijatelně toto držení nezdůvodní. Držení zakázané metody nebo zakázané látky doprovodným personálem sportovce při soutěži, nebo držení metody nebo látky zakázané mimo soutěž doprovodným personálem sportovce v období mimo soutěž, pokud doprovodný personál sportovce neprokáže, že toto držení je v souladu s udělenou terapeutickou výjimkou případně jinak přijatelně toto držení nezdůvodní.

Za přijatelné zdůvodnění by se nepovažovalo například zakoupení nebo držení zakázané látky za účelem jejího předání příteli nebo příbuznému

kromě případu odůvodněného zdravotními okolnostmi, kdy taková osoba má lékařský předpis, například na insulin pro diabetické dítě. Za přijatelné zdůvodnění by se považovalo například, když týmový lékař přepravuje zakázané látky pro použití při akutních a nouzových situacích.

- Obchodování nebo pokus o obchodování s jakoukoli zakázanou látkou nebo zakázanou metodou
- Podání nebo pokus o podání jakékoliv zakázané metody nebo zakázané látky sportovci při soutěži nebo podání nebo pokus o podání jakékoliv metody nebo látky zakázané mimo soutěž sportovci v období mimo soutěž, nebo asistování, povzbuzování, napomáhání, navádění, zakrývání skutečnosti nebo jiná spoluvina týkající se porušení nebo pokusu o porušení antidopingového pravidla.

Spolupráci nebo styk s doprovodným personálem sportovce, který má udělený zákaz činnosti, nepovažuje kodex za porušení antidopingového pravidla sportovcem nebo jinou osobou. Sportovní organizace ale může přijmout pravidla, která takové jednání zakazují.

4.2 Klasifikace dopingových látek a metod

Jak již bylo nastíněno, za doping ve sportu jsou považovány zakázané látky v těle sportovce a zakázané metody (např. zvyšování přenosu kyslíku, chemická a fyzikální manipulace, genový doping). Jedná se o jedno z antidopingových pravidel a bohužel je sportovci nejčastěji porušováno. Zakázané látky a metody se podle Mezinárodního olympijského výboru dále dělí do jednotlivých oblastí, a to na látky a metody zakázané stále (při soutěži i mimo ni), látky a metody zakázané pouze při soutěži, látky zakázané v určitých sportech a na specifické látky (Pyšný, 2006).

- Látky zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž)

Jedná se o následující skupiny látek: anabolické látky, hormony a příbuzné látky, beta-2 agonisté, látky s antiestrogenní aktivitou, diuretika a ostatní maskovací látky.

S1. Anabolické látky

Anabolické látky jsou rozděleny na androgenní anabolické steroidy a na ostatní anabolické látky. Androgenní anabolické látky se dále dělí na exogenní (zevní, lidský organismus je nemůže přirozeně produkovat) a endogenní (tělo je může produkovat přirozeně). Mezi exogenní androgenní anabolické steroidy patří celá řada látek. Jsou to např. stanozolon, nandrolon, methandriol a další látky. Hlavním představitelem androgenů endogenních je mužský přirozeně se vyskytující pohlavní hormon testosteron. Proto v tomto případě dopingem může být látka, kterou tělo samo vytváří, ale převyšuje povolenou množstevní hranici. Androgenní anabolické steroidy ve sportu zejména zvětšují velikost a sílu svalů a zlepšují regeneraci sportovce. Ostatními anabolickými látkami jsou také látky mající rovněž anabolické účinky např. klenbuterol, tibolon či zeranol. Skupina zakázaných látek beta-2 agonisté mají také anabolické účinky avšak tvoří samostatnou skupinu anabolických látek.

S2. Hormony a příbuzné látky

Do této skupiny zakázaných látek v současné době patří: erytropoetin (EPO), darbepoetin (dEPO), růstový hormon (hGH), inzulínu podobný růstový faktor (IGF-1), mechanické růstové faktory (MGF), choriogonadotropin (CG), luteinizační hormon (LH), inzulíny a

kortikotropiny a další látky s podobou chemickou strukturou nebo biologickými účinky a jejich uvolňující faktory. Do této kategorie zakázaných látek spadá celá řada látek tělu vlastních, které jsou produkovány buňkami endokrinního systému, ale i lymfocyty nebo některými mozgovými a pojivovými buňkami (Nekola, 2008). Tato skupina zakázaných látek začala být u sportovců odhalována zejména v poslední době. Dřívější dopingové kontroly nebyly schopny tyto látky detekovat. Například růstový hormon je možné od roku 2004 zjistit pomocí krevních testů. Podle některých odborníků je tato skupina zakázaných látek v současné době nejrizikovější. Zneužití spočívá zejména v tom, že některé hormony doposud nelze v těle sportovce zjistit nebo mají velmi krátký poločas rozpadu a lze je zjistit jen v krátkém časovém odstupu po užití. Účinky látek zařazených do hormonů a příbuzných látek mají na sportovce dlouhodobý dopad.

S3. Beta-2 agonisté

Do této zakázané skupiny patří všechny beta-2 agonisté včetně jejich D- a L-isomerů.. Výjimku tvoří formoterol, salbutamol a terbutalin, pro tyto látky je při inhalování nutná terapeutická výjimka. Beta-2 agonisté jsou v běžném užívání určeny k léčbě astmatu a podobným bronchiálním potížím. *„Tyto látky jsou ve sportu užívány zejména pro svoji schopnost rozšiřování dýchacích cest, a tím pádem také zvyšování přísunu vzduchu do plicních sklípků.“* (Nekola, 2008, s. 34). Anabolického efektu lze u těchto látek dosáhnout až po užití velmi vysokých dávek.

S4. Látky s antiestrogenní aktivitou

Nověji je tato skupina zakázaných látek nazývána antagonisté a modulátory hormonů (Antidopingový výbor ČR, [online], 2009). Zakázané

látky jsou: inhibitory aromatáz- anastrozol, letrozol, aminoglutimid, exemestan, formestan, testolacton – mohou to být však i jiné látky.

Modulátory selektivních estrogenních receptorů (SERM) – zahrnují raloxifen, tamoxifen, toremifen, ale ne s omezením pouze na ně.

Ostatní antiestrogenní látky – zahrnují klomifen, cyklofenil, fulvestrant, ale ne s omezením pouze na ně.

Obecně vzato látky s antiestrogenní aktivitou ovlivňují účinnost hormonů vaječnicků. Hormony vaječnicků (estrogeny) ovlivňují pohlavní funkce žen. Sportovec užívající antiestrogeny stimuluje pohlavní žlázy (varlat, vaječnicků), které uvolňují androgeny. Pomocí androgenů se vyplavuje zejména testosteron. A díky vyššímu vyplavování testosteronu může dojít k využití anabolických efektů.

S5. Diuretika a ostatní maskující látky

Maskující látky – epitestosteron, probenecid, inhibitory, alfa-reduktázy, plasmaexpandery.

Diuretika – acetazolamid, amilorid, bumetanid, furosemid, chlortalidon, indapamid, kanrenon, kyselina etakrynová, metozalon, spironolakton, thiazidy, triamteren.

Do této skupiny řadíme látky, které zejména maskují užití jiné dopingové látky nebo metody sportovcem. Jedná se především o diuretika a další maskující látky. Diuretika podporují rychlé vylučování vody, a tudíž lze s jejich pomocí korigovat tělesnou hmotnost. Jsou proto často zneužívána ve sportech jako judo nebo box. Další funkcí diuretik je odplavování metabolitů, jsou proto využívána k maskování jiné zakázané látky.

- Metody zakázané stále (při soutěži i mimo soutěž)

M1. Zvyšování přenosu kyslíku

Pyšný uvádí, že množství kyslíku v pracujících svalech je jedním z rozhodujících faktorů vytrvalostních schopností sportovce. (2006, s. 56) Krevní doping spočívá v odebrání vlastní krve, která se může okysličit, nebo se oddělí červené krvinky a poté se upravená krev zpět vrací do krevního oběhu. Upravená krev je poté efektivnější pro transport kyslíku. Podobně zakázanou metodou je transfuze od cizí osoby.

M2. Chemické a fyzikální manipulace

Prvním zakázaným postupem je užití látky, která kryje odhalení zakázaných látek. Dalším zakázaným postupem je manipulace s odebraným vzorkem moči nebo pokus přimíchat jiné látky do moči při dopingové kontrole. V posledních letech sportovci užívají k záměně moči umělý penis, který v sobě má nádržku na cizí moč. Ke zneužívané metodě také patří cévkování, kdy si jedinec vpraví do svého močového měchýře moč od jiné osoby.

M3. Genový doping

„Genový doping znamená zneužití buněk, genů, genových elementů a jiných genových manipulací, které je provedeno z jiných než terapeutických účelů, především ke zlepšení sportovní výkonnosti.“ (Nekola, 2008, s.35). Význam problému genového dopingu ve sportu se ukazuje až v posledních několika letech, již teď je ale patrné, že se jedná o jednu z velkých hrozeb budoucnosti vrcholového sportu. Genový výzkum

se opírá o výzkum v léčbě závažných nemocí, je však bohužel sportovci, resp. sportovními lékaři a odborníky ve sportu zneužíván. „*Technologie genové manipulace jsou založené zejména na práci s rekombinací DNA za pomoci živočišných či bakteriálních buněk.*“ (Pyšný, 2006, s. 60).

- Látky zakázané pouze při soutěži

Látky zapsané v tomto seznamu jsou kontrolovány dopingovou kontrolou, která se provádí při soutěži. Tyto látky mohou sportovci v období mimo soutěže užívat, ale jejich účinnost musí skončit před soutěžním utkáním nebo turnajem.

S6. Stimulancia

Stimulancia působí pomocí centrálního nervového systému na sportovcovo volní a mimovolní úsilí. Stimulancia jsou v rámci sportovních výkonů využívána zejména k oddalování únavy, udržení koncentrace, snížení pocitu vnímání bolesti, povzbuzení soutěživosti a vyburcování agresivity. Mezi stimulancia patří celá řada látek, které jsou uvedeny v seznamu zakázaných látek, mezi nejběžnější patří amfetaminy, kokain a efedrin (Nekola, 2008).

Amfetaminy

Tato stimulancia povzbuzují centrální nervovou soustavu, aktivují sympatikus, který zvyšuje průtok krve ve svalech a uvolňuje hormon adrenalin. Amfetaminy dokáží potlačit stavy jako jsou úzkost, únava a navozují stavy koncentrace, aktivity, sebedůvěry až mírné agresivity.

Kokain

Tato látka stejně jako amfetaminy ovlivňuje centrální nervový systém. Účinek zahrnuje celou řadu projevů s narůstajícími vjemy dobrého prožitku, povznesené nálady, euforie, snižování únavy, poklesu chuti k jídlu, ale také tělesného neklidu či úzkosti.

Efedrin

Jedná se o látku, která je svými účinky opět podobná účinkům amfetaminů. Efedrin vytváří stav duševní pohody, důvěry až euforie, snižuje vnímání psychické i fyzické únavy, a tak přispívá ke snazšímu překonávání překážek, které se během prováděné sportovní činnosti objevují (Pyšný, 2006).

S7. Narkotika

Do této skupiny spadají následující zakázané dopingové látky: buprenorfin, dextromoramid, diamorfin (heroin), fentanyl a jeho deriváty, hydromorfon, metadon, morfin, oxykodon, oxymorfon, pentazocin, petidin.

Narkotická analgetika jsou silně návykové látky a většina odborníků je označuje jako drogy. Narkotika jsou skupinou látek, které ovlivňují centrální nervovou soustavu. Právě díky centrální nervové soustavě dokáží tlumit centra vnímání bolesti a lidských emocí. *„Jejich využívání ve sportu je všude tam, kde sportovní výkon doprovází bolestivé stavy jako např. u kontaktních sportů, nebo tam, kde tréninkové zatížení je neúměrné a je třeba překonat práh bolesti nebo zranění či onemocnění, které by jinak limitovalo dosažení potřebného výkonu.“* (Nekola, 2008, s. 37).

S8. Kanabinoidy

Jedná se o látky, které se objevují v produktech z konopí, zejména o marihuanu a hašiš. Účinnou složkou nejčasněji užívané marihuany je tetrahydrokanabiol (THC). Kanabinoidy jsou užívány zejména kouřením a ovlivňují centrální nervovou soustavu. Účinky marihuany nebo hašiše (koncentrovanější THC) jsou velice individuální a záleží také na dalších okolnostech jako je aktuální nálada či v jaké společnosti se droga konzumuje. Mohou to být pocity míru, klidu, bezstarostnosti, uvolnění, štěstí nebo naopak strach, úzkost, ospalost či halucinace.

Užívání kanabinoidů je ve sportu zakázáno, přestože není dokázán kladný vliv na sportovcův výkon. Jde zejména o možná rizika spojená s rozšířením této drogy mezi mladými sportovci. Toto téma je však značně diskutabilní, neboť v některých zemích Evropské unie nejsou kanabinoidy považovány za drogy. Je pravděpodobné, že snaha některých činovníků vyvolá do budoucna další otázky, zda mají být kanabinoidy zařazeny mezi dopingové látky zakázané při soutěži (Pyšný, 2006).

S9. Glukokortikosteroidy

Jedná se o hormony kůry nadledvin, které jsou do těla vyplavovány zejména v ranních hodinách a při stresových stavech organismu. Hlavním účinkem glukokortikosteroidů je zvyšování koncentrace glukózy v krvi, která zásobuje organismus energií při zátěži. Vedle toho mají glukokortikosteroidy silné analgetické účinky, tlumí zánětlivé reakce a potlačují těžké formy alergií (Nekola, 2008).

- Látky zakázané v určitých sportech

Alkohol a beta-blokátory jsou látky, které jsou zakázány jen v určitých sportech, u kterých se naskytuje možnost zvýšení sportovní výkonnosti.

P1. Alkohol

Ve sportech, kde je alkohol zakázáný, mají svazy těchto sportů určenou prahovou hodnotu pro porušení dopingového pravidla. V tabulce jsou uvedeny sporty zakazující alkohol s jeho prahovou hodnotou.

Tabulka č. 1 – sporty zakazující alkohol a jeho prahové hodnoty

Alkohol (etanol) je zakázáný pouze při soutěži v následujících sportech:	Prahová hodnota
automobilový sport (FIA)	(0,10 g/l)
karate (WKF)	(0,10 g/l)
letecké sporty a parašutismus (FAI)	(0,20 g/l)
lukostřelba (FITA,IPC)	(0,10 g/l)
moderní pětiboj (UIPM) jen pro disciplíny se střelbou	(0,10 g/l)
motocyklový sport (FIM)	(0,10 g/l)
vodní motorismus (UIM)	(0,30 g/l)
kuželky IPC	(0,10 g/l)

(dle Antidopingového výboru ČR)

P2. Beta-blokátory

Obecně se beta-blokátory používají při léčbě srdečních onemocnění na snížení krevního tlaku a tepové frekvence. Tato skupina dopingových látek

je opět zakázána jen u některých sportů. Při soutěži jsou beta-blokátory zakázány u těchto sportů : automobilový sport, billiard, boby, bridž, curling, gymnastika, jachting, kuželky, letecké sporty, parašutismus, lukostřelba, skoky na lyžích a akrobatické lyžování (skoky a U-rampa), snowboard (U-rampa) a big air, moderní pětiboj (disciplíny se střelbou), motocyklový sport, petanque a obdobné sporty, šachy, zápas. Zakázané jak v soutěži, tak i mimo soutěž jsou u střelby a lukostřelby.

- Specifické látky

„V této skupině jsou vyjmenovány specifické látky, které obzvlášť umožňují neúmyslné porušení antidopingových pravidel, protože jsou všeobecně dostupné v běžných léčebných přípravcích, nebo u nichž je menší pravděpodobnost, že budou úspěšně zneužity jako dopingová činidla“ (Pyšný, 2006, s. 85).

Jestliže sportovec může prokázat, že neužil látku s cílem zvýšení sportovního výkonu, může dojít ke snížení jeho postihu. Do této skupiny patří následující látky: efedrin, metylefedrin, kanabinoidy, beta- 2 agonisté v inhalaci, probenecid, glukokortikosteroidy, beta-blokátory a alkohol.

5 Sankce a postihy spojené s dopingem

Doping z filozofického hlediska má dvě roviny, etickou a právní. Etická rovina je považována za tu „hlubší“, jenže oproti právní rovině jí schází tvrdé sankce, a tak je hůře kontrolovatelná. Pohled na doping se pojí s touto skutečností, a tak se rovině právní dává přednost před rovinou etickou. Jedná se o nebezpečný projev postmoderní doby, kdy právo a svědomí se slévají v jedno a nerozlišuje se mezi zákonem a svědomím. Pak je možné, že se jedinci odvolávají na platné zákony

bez pocitu viny a zdání etična se uměle vytváří vnějšími prostředky typu formálních kodexů, které nejsou jedinci internalizovány. Pokud dojde k řešení v případech dopingů jen z hlediska právního, nelze mluvit o etice sportování (Hogenová, 1997).

5.1 Postihy spojené s dopingem v ČR

Postihy za užití dopingů se vztahují pouze na vymezenou skupinu sportovců registrovaných v některé z forem sportovních organizací (klub, oddíl, tělovýchovná jednota). V právní úpravě se hovoří o spolku. Právní existenci spolku osvědčují stanovy, které vymezují práva a povinnosti členů, v nichž mimo jiné souhlasí s dodržováním zásad fair play včetně zákazu používání nepovolených dopingových látek a metod.

Poruší-li člen spolku stanovy, podléhá sankcím a disciplinárním postihům, které mají podobu omezení sportovních či funkcionářských trestů, případně trestů finančních. Jelikož je jedinec členem spolku, provinění proti pravidlům včetně dopingů nelze kvalifikovat jako trestný čin nebo přestupek podle zákona.

Jsou-li pravidla o dopingů porušena a zjištěna testováním při soutěži, dojde automaticky ke zrušení výsledku dosaženého v této soutěži. Jsou-li porušena pravidla více než jedním členem družstva, mohou být anulovány výsledky celého týmu. Pokud poruší antidopingová pravidla člen týmu sportovce, bude potrestán několikaletým až doživotním zákazem činnosti a sportovec nemusí být vůbec trestán (Slepička, Pyšný, 2000).

Postihy za porušení pravidel (Pyšný, 2006):

- Při použití zakázané látky nebo metody

Při prvním porušení pravidel je činnost zakázána po dva roky,

při druhém porušení pravidel následuje doživotní zákaz.

- Při použití zakázané látky, která je v seznamu uvedena jako specifická povzbuzující látka

Při první porušení může být trestem pouhé varování, ale také doba zákazu činnosti po jeden rok. Při druhém porušení pravidel je doba zákazu činnosti dva roky a při porušení třetím následuje doživotní zákaz činnosti.

- Při odmítnutí, nedostavení se k odběru nebo podvádění

Při prvním porušení pravidel je doba zákazu činnosti dva roky, při druhém porušení následuje zákaz doživotní.

- Při nelegálním nakládání nebo podávání zakázaných látek nebo metod

Je minimální doba zákazu činnosti čtyři roky, maximálním trestem je zákaz činnosti doživotní.

- Při porušení povinnosti oznamování místa pobytu

Je minimální doba zákazu činnosti tři měsíce, maximální dva roky.

5.2 Dopingová legislativa v ČR

Na ochranu před rozšiřováním zvláště nebezpečných látek sloužících k dopování ve sportu byl v rámci novelizace trestního zákona přijat nový §288 Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem, který vejde v platnost 1. 1. 2010.

K tomuto paragrafu vydá vláda nařízení, kterým se stanoví, které látky se považují za látky s anabolickým a jiným hormonálním účinkem a co se považuje za metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu a jiné metody s dopingovým účinkem. Navíc byl předán ADV ČR Ministerstvu spravedlnosti Seznam zakázaných látek a metod dopingů.

Jedná se o výběr těch skupin látek a metod, které jsou úzce vymezené pro lékařské účely a jejich zneužití ve sportu může vážně poškodit zdraví jejich uživatele (Bulletin antidopingového výboru ČR, květen-červen 2009,[online], 2009).

Pro závažnost nové dopingové legislativy přetiskují klíčový paragraf v plném znění.

dle Novely zákona 40/2009Sb Trestního zákoníku,(Antidopingový výbor ČR,[online], 2009) :

§ 288 Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem

(1) Kdo neoprávněně ve větším množství vyrobí, přechová, doveze, vyveze, proveze, nabízí, prodá, jinému poskytne nebo podá látku s anabolickým nebo jiným hormonálním účinkem za jiným než léčebným účelem, nebo kdo vůči jinému použije metodu spočívající ve zvyšování přenosu kyslíku v lidském organismu nebo jinou metodu s dopingovým účinkem za jiným než léčebným účelem, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti nebo v množství větším než malém vůči dítěti mladšímu patnácti let.

- (3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch,
 - c) spáchá-li takový čin ve větším rozsahu vůči dítěti mladšímu patnácti let,
 - d) spáchá-li takový čin jako lékař nebo jiná způsobilá zdravotnická osoba.

- (4) Odnětím svobody na pět let až dvanáct let bude pachatel potrestán,
- a) způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví nejméně dvou osob nebo smrt,
 - b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu, nebo
 - c) spáchá-li takový čin ve spojení s organizovanou skupinou působící ve více státech.

6 Dopingové kontroly sportovců

6.1 Historie dopingových kontrol

První pokusy o kontrolu dopingu sahají do doby, kdy začal být doping zneužíván. Dle nalezené zprávy byli při starověkých hrách v Thébách závodníci podrobováni kontrole dechu. Zákaz dopování koní byl vydán již na počátku 20. století.

V roce 1928 Mezinárodní olympijský výbor na svém zasedání v Amsterdamu doping sice oficiálně zakázal, ale vzhledem k tomu, že neexistovaly laboratorní podmínky pro jeho kontrolu, zákaz se minul účinkem (Hnízdil, 2000).

Nejaktivnější zemí v boji proti dopingu jistě byla a nadále zůstává Francie. Skupina francouzských lékařů vydala v roce 1959 prohlášení k boji proti dopingu a pomohla vytvořit první komisi pro dopingovou kontrolu. Důležitým krokem v boji proti dopingu byl rok 1967, kdy vznikla Lékařská komise MOV. Tato komise se stala důležitým činitelem v dopingových otázkách a stále určuje strategii boje proti dopingu (Nekola, 2000).

První dopingové kontroly byly provedeny na zimních olympijských hrách v roce 1968 ve švýcarském Grenoblu. Žádný ze sportovců nebyl z dopingu usvědčen, i když je možné že i z důvodu omezenosti dopingové kontroly na několik základních látek, kdy ostatní zakázané látky nebylo možné prováděnou kontrolou detekovat. V 70. a 80. letech minulého století došlo k největšímu rozšíření dopingu. NDR a socialistický blok včetně Československa sice oficiálně s MOV na vymýcení dopingu spolupracovaly, na stranu druhou organizovaně své sportovce v dopingu podporovaly. Na olympijských hrách v Montrealu v roce 1976 byli sportovci poprvé testováni na anabolické steroidy. Usvědčeno ze zneužití

těchto látek bylo hned sedm sportovců z poměrně malého počtu testovaných závodníků (Hnízdil, 2000).

6.2 Pravidla a postup dopingové kontroly

Dopingová kontrola může být prováděna při soutěži nebo kdykoliv mimo ní. (Při mimosoutěžním odběru se nesledují – tedy nejsou zakázány – látky ze skupiny S6.Stimulancia, S7.Narkotika, S8.Kanabinoidy a S9.Glukokortikosteroidy.) Dopingový komisař vybere sportovce, kteří budou následně kontrolováni. Sportovec podepíše formulář k výzvě odběru vzorku a na místo, kde se bude dopingová kontrola provádět (šatna, přilehlé místnosti), se musí sportovec do jedné hodiny po podpisu výzvy dostavit.

Dopingový komisař těsně před dopingovou kontrolou zkontroluje totožnost sportovce. Sportovce může k místnosti doprovázet další osoba, sportovec si vybere odběrovou nádobu (75ml) a pod dohledem komisaře stejného pohlaví se do nádoby vymočí. Poté si sportovec vybere libovolně dvě soupravy pro odběr moči, do kterých se moč rozdělí. Odebraný vzorek je tedy rozdělen na dvě části, a to na vzorek A a vzorek B. Na zbytku moči dopingový komisař otestuje kyselost (pH) a hustotu, které musí odpovídat limitu WADA. Pokud jsou hodnoty mimo udaný limit, sportovec musí poskytnout další vzorek moči (Antidopingový výbor ČR, [online], 2009).

Dopingový komisař poté urychleně dopraví vzorky do antidopingové laboratoře k analýze. Sportovec a příslušný svaz jsou pak dopisem seznámeni s výsledkem vzorku A. V případě pozitivního nálezu informuje Antidopingový výbor příslušný svaz a vyzve sportovce k účasti na analýze vzorku B. Je-li pozitivní i vzorek B, pokládá se výsledek analýzy za konečný a případ je předán k projednání disciplinární komisi příslušného svazu (Hnízdil, 2000).

7 Antidopingová politika

Boj proti dopingu ve sportu je v dnešní době celosvětovou záležitostí. Podílejí se na něm vládní i nevládní organizace jednotlivých států . V České republice je hlavním činitelem antidopingové politiky Antidopingový výbor ČR .

Nevládní organizace

a) mezinárodní

- WADA (Světová antidopingová organizace)
- MOV (Mezinárodní olympijský výbor)
- MPV (Mezinárodní paralympijský výbor)
- MFS (Mezinárodní sportovní federace)

b) národní

- ČOV (Český olympijský výbor)
- ČPV (Český paralympijský výbor)
- Antidopingový výbor ČR
- Sportovní svazy v ČR

Vládní organizace

a) mezinárodní

- Rada Evropy
- OSN (UNESCO)

b) národní

- MŠMT (ADV ČR)
- Ministerstvo zdravotnictví (laboratoř)

(Rozdělení organizací podle Kapitoly sportovní medicíny, 2003)

7.1 Antidopingový výbor ČR (ADV ČR)

ADV ČR je nejvyšším orgánem a výhradním odborným pracovištěm s celostátní působností zabezpečující antidopingový program ČR. Byl založen dne 16.6.1991 na podnět nově vzniklého Českého olympijského výboru a konfederace sportovních a tělovýchovných svazů, a to podle nového zákona č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů.

V roce 1995 přistoupila Česká republika k Evropské antidopingové úmluvě a díky tomu již za antidopingový program nenesou odpovědnost jen sportovní a tělovýchovné organizace, ale program se stává již také věcí politiky., *Výkonnou složkou v oblasti provádění dopingových kontrol je Exekutiva pro kontrolu dopingu Antidopingového výboru, která má oprávnění samostatně rozhodovat o provedení dopingové kontroly. K vlastnímu provedení dopingové kontroly jsou určeni dopingoví komisaři, kteří tvoří dobrovolný aktiv spolupracovníků Antidopingového výboru.*“ (Nekola, 2008, s. 68).

7.2 Program WADA

Světová antidopingová agentura (WADA) vznikla 10.11.1999 v Lausanne. WADA byla založena Mezinárodním olympijským výborem po událostech v roce 1998, kdy byl svět cyklistiky otřesen mnoha dopingovými nálezy. Posláním této agentury je podporovat a koordinovat boj proti dopingů ve sportu na mezinárodní úrovni a podporovat činnost olympijského hnutí, mezinárodních sportovních organizací a státních orgánů. WADA zajišťuje harmonizaci a spravedlnost v otázkách antidopingu a provádí dopingové kontroly při soutěžích i mimo soutěž na sportovních akcích mezinárodního charakteru.

7.3 Mezinárodní olympijský výbor (MOV)

Řídícím a zároveň nejvyšším orgánem olympijského hnutí je Mezinárodní olympijský výbor (International Olympic Committee). Jedná se o neziskovou mezinárodní nevládní organizaci se sídlem v Lausanne. MOV sdružuje 205 národních olympijských výborů a rozhoduje o zásadních otázkách olympijských her.

V rámci MOV působí Lékařská komise a její subkomise pro doping a biochemii, které jsou zodpovědné za odborné otázky antidopingové politiky (Nekola, 2008).

7.4 Antidopingový program ČOV

Český olympijský výbor je představitelem olympijského hnutí a nositelem fair play ve sportu na území ČR. Nebezpečí, které představuje doping ve sportu si plně uvědomuje a boj proti němu považuje za jeden ze zásadních směrů své činnosti. Zastřešující Český olympijský výbor byl založen již v roce 1899 a aktivně se v 90. letech 20. století podílel na vzniku samostatného českého Antidopingového výboru.

V roce 2007 přijal Světový antidopingový kodex, který je souborem pravidel dodržovaných v důsledku závazku ČOV k plnění Světového antidopingového programu. Tato pravidla jsou v souladu s povinnostmi ČOV vyplývajícími z kodexu a rozvíjejí trvalé úsilí, které ČOV vynakládá na vymýcení dopingu v České republice. ČOV se zasazuje o přistoupení sportovců k „Programu sportovních průkazů (APP-passport)“ řízenému Světovou antidopingovou agenturou (WADA), navrhuje přijetí „Závazku sportovce ve věci boje proti dopingu“ (Olympic.cz, [online], 2009).

Olympijské hnutí je charakteristické hodnotami jako jsou etika, fair play, zdraví, výchova, dodržování pravidel a zákonů, radost a zábava apod. Doping je zásadně proti všem hodnotám, které olympijské hnutí

uznává. Antidopingový program ČOV se snaží o zachování ducha sportu a všech jeho hodnot a bojuje za vymýcení dopingu ze sportu.

8 Fair play – ohrožený fenomén

Anglické „fair play“ znamená poctivou slušnou hru, přeneseně i slušné chování, kde pravidla ve sportu stanovují stejné výchozí podmínky pro všechny účastníky. Za poctivé sportovní jednání se považuje dodržování pravidel. Znakem sportu je přitom soutěživost a snaha vítězit, nikoliv však ale za každou cenu.

Fair play znamená zachovat se čestně i v situaci, kdy byla neoprávněně získána výhoda proti soupeři (např. rozhodnutí rozhodčího), pomoci soupeři v nesnázích i za cenu ztráty vlastního dobrého postavení v soutěži. Kodex sportovní etiky (Rada Evropy 1993) proto definuje fair-play nejen jako chování, ale i způsob myšlení, jako *"...mnohem více než jen hru podle pravidel...zahrnuje i přátelství, respektování druhých sportovců.. součástí je i eliminace podvádění, používání nedovolených prostředků, dopingu, násilí (fyzického i slovního),vykořisťování, nerovnosti podmínek, nadměrné komercializace a korupce"*.

Někdy se fair play dokonce rozděluje na tzv. „formal“ a „informal“, „formal fair play“ jako závazek dodržování pravidel hry a „informal fair play“ jako dodržování nepsaných pravidel včetně respektování soupeře v „gentlemanském“ čestném chování uvedeném výše (Svoboda, 2003).

Zásady sportovní etiky dle Olympijského výboru ČR (Olympic.cz, [online], 2009):

- *v soutěži bojuji čestně a podle pravidel*
- *uznám, že soupeř je lepší, v cíli nebo po zápase mu podám ruku, vzdám mu tím čest*
- *vítězství není důvodem k nadřazenosti*
- *i poražený zaslouží uznání, není terčem posměchu, ani skrytého*
- *soutěž má rovné podmínky pro všechny hráče či závodníky*
- *v soutěži respektuji pokyny a nařízení rozhodčích a pořadatelů, řídím se jimi*
- *chci vyhrát, ale nikoli však za každou cenu*
- *diváci jsou součástí sportovní akce, potleskem vzdají čest vítězi i poraženému*
- *férové sportovní chování je mi vlastní i v každodenních životních situacích*
- *svým chováním jdu příkladem mladším sportovcům*

8.1 Kodex sportovní etiky

Dle kodexu by se měly odvíjet principy etického chování ve sportu, kde za cestu vítěznou je považována cesta v duchu fair play.

Kodex v první řadě osvětluje, že fair play je prvkem zásadním nikoli fakultativním a týká se veškeré sportovní činnosti, včetně veškeré politiky a správy v oblasti sportu. Poskytuje etický rámec, který má dopomoci čelit tlaku moderní společnosti a odrazit útok na tradiční sport postavený na dobrovolnosti, čestnosti a fair play.

Zaměřuje se na posílení smyslu pro fair play u dětí a mládeže jako zdroji sportovců další generace.

Kodex oslovuje organizace a dospělé, jelikož právě ti jsou hybateli ve věci zájmu a účasti mladé generace ve sportovní činnosti.

V Kodexu je zahrnut pojem práva dětí a mládeže provozovat sport a mít ze sportovní činnosti radost.

Kodex svěřuje nejen odpovědnost organizacím a dospělým na zajištění a respektování těchto práv, ale i odpovědnost za podporu a šíření fair play (Kodex sportovní etiky, MŠMT ČR, [online], 2009).

8.2 Olympismus

Olympismus je systém myšlenek, principů, filosofí, a vizí, kterou pro nás zformuloval baron Pierre de Coubertin na konci 19.století. Olympismus je označován za ucelenou filozofii sportu. Pierre de Coubertin uskutečnil pokus využít sportu a olympijských her k záměrům, které přesahují sport samotný. Základní principy olympismu měly využít sportu k reformě výchovy pro mladou generaci. Jejich prostřednictvím chtěl Pierre de Coubertin změnit postoj veřejnosti a každého jednotlivce ke sportu. Chtěl zvýšit společenskou prestiž těmito principy a poté je zpětně využít k formování životních postojů a názorů . Olympismus se tedy nikdy neměl týkat jen sportu a pouze a jen závodění a vítězství, ale i hodnot spojených s účastí ve sportu a faktoru přispívajícího ke vzdělávání, výchově a rozvoji jedince, jeho osobnosti a sociálního života. Olympismus se měl vztahovat na každého a stát se celoživotní filozofií.

Těžištěm olympismu se stal ideál kalokagathie, chápán a rozvinut Coubertinem jako cílevědomý rozvoj osobnosti sportovce, kultivovaného v harmonii jeho fyzických, duchovních, morálních a společenských sil. Jednota těla a ducha, včetně etiky podobné antické - to se mělo stát součástí novodobého sportu a jeho výchovného i prožitkového zaměření.

Růst výkonů a jejich prezentaci v soutěžích Coubertin považoval nikoliv za jediný a hlavní smysl sportu, ale za postupné dosahování cílů na cestě ke zdokonalování sebe sama (Dovalil, 2004).

„Duch sportu“ označuje skutečné hodnoty sportu, je podstatou olympismu a vyjadřuje to, jak bychom měli sportovat čestně (o jejich uchování usilují antidopingové programy). Duch sportu oslavuje lidského ducha, tělo i mysl a je charakterizován těmito hodnotami:

- etika, fair play a poctivost
- zdraví
- vynikající výkony
- charakter a výchova
- radost a zábava
- týmová spolupráce
- oddanost a vědomí odpovědnosti
- úcta k pravidlům a zákonům
- sebeúcta a úcta k ostatním účastníkům
- odvaha
- pospolitost a solidarita.

(Antidopingový kodex, [online], 2009)

9 Etika, sport a doping

„Etika a mravnost je pouze tam, kde rozhodnutí sportovce nepoužívat doping vychází z jeho svědomí.“ (Hogenová, 1997, s.104).

Pokud mravně hodnotíme něčí jednání, předpokládáme, že osoby o které se jedná užívají rozumu a poznají rozdíl mezi dobrem a zlem. Za prvé tedy předpokládáme, že každý tak nějak ví aspoň všeobecně , co je dobré a co

špatné. To ovšem nevylučuje rozpor na názor v konkrétní věci, kdy jedni mohou mít názor o zlu a dobru odlišní než ti druzí. Dále se předpokládá, že každý ví, že dobro je nutno konat a zlo nekonat. Tento mravní nárok dobra má povahu nepodmíněné závaznosti. Svědomí tak není nic jiného než všeobecné poznání dobra a zla, které ve styku s lidmi předpokládáme (Anzenbacher, 1994).

Ve filozofickém světě je doping chápán jako vedlejší, průvodní jev (epifenomén) něčeho podstatnějšího, co prostupuje našim životem a netýká s zdaleka jen sportu, ale celé soudobé společenské situace.

Popisuje člověka, který se potřebuje vytrhnout z každodennosti, potvrdit vlastní existenci skrze moc, kterou vykonává vůči jiným, potřebuje jejich úctu, jejich strach, aby se přesvědčil, že je, že existuje. Výkon má být pro takového člověka znakem výjimečnosti. Fenomén dopingu není jen výrazem nějaké chyby morální, fenomén dopingu koření v samé podstatě charakteru současné existence, která je potvrzována pouze prostřednictvím výkonu. *„Zbožňování-adorace výkonu je základní znak tzv. výkonové společnosti a zde je skryt motiv dopování. Podat výkon, jenž se dá změřit, jenž všechny přesvědčí- takový akt je znak síly nad ostatními lidmi. Brilantním výkonem udivujeme druhé, a tak si je alespoň na chvíli podrobujeme, zjednáváme nejen respekt a úctu, ale někdy i ekonomickou přednost či společenskou výhodu“* (Hogenová, 1997).

Etika je filozofickou disciplínou, která zkoumá morální jednání člověka a jeho normy. Zabývá se teoretickým zkoumáním hodnot a principů, které usměrňují jednání člověka v situacích, kdy existuje možnost volby prostřednictvím svobodné vůle. V etice přiznání svobodné vůle znamená přiznání úplné odpovědnosti za své činy. Na rozdíl od morálky, etika více operuje s konkrétními pravidly, snaží se najít obecné základy, na kterých morálka stojí, popř. usiluje morálku zdůvodnit.

Morálkou je myšlena celková představa správného jednání ve společnosti. Od pravidel zdvořilosti se liší tím, že se týká věcí závažných a

podstatných, na druhé straně od práva se liší tím, že se nedá soudně vymáhat. Používá se ve dvojitým významu:

- v normativním významu znamená to, co je z vnitřního přesvědčení správné nebo naopak nepřipustné, případně i soubor principů, podle nichž se má lidské jednání a rozhodování hodnotit;
- v popisném významu je to pojem pro to, čím se členové určité společnosti nebo skupiny fakticky řídí, co jejich společnost vyžaduje a co naopak odmítá

Svědomy je označováno za filozoficko-etický termín, někdy se hovoří o „mlčenlivém volání“, které vede soudy člověka o tom, co sám způsobil nebo co se chystá způsobit. Navazuje na schopnost sebereflexe, lidskou schopnost uvažovat o sobě samém, „podívat se“ na sebe jinými očima než je pohled vlastního zájmu a prosazování. Proto se svědomí chápe jako podstatný příznak a atribut lidské osoby a vyžaduje respektování ze strany druhých i společnosti (svoboda svědomí).

V druhotném pojetí je svědomí založeno na svobodě a rozpoznání, co je dobré, vychází z toho, co nás naučila společnost, případně z pudů apod. Svědomí je vysoce univerzálním činitelem a vytváří základ mravní argumentace napříč kulturami. Neurofysiologické souvislosti svědomí jsou dnes předmětem intenzivního zkoumání (Wikipedie, [online], 2009).

10 Výchova, sport a doping

Výchova obecně je komplexní proces, a stejně tak se v pedagogice sportu se krom stránky vzdělávací zabýváme osobností sportovce. Cílem výchovy ve sportu je působit tak, aby se jedinec optimálně socializoval. Za pojmem socializace se v rámci sportu skrývá přijetí veškerých nároků sportovní činnosti, tedy i všeobecně uznávaných pravidel a norem (Svoboda, 2003).

Proces socializace začíná v nejranějším věku v interakci se sociálním okolím počínaje rodinou. Za produkt socializace se označuje osobnost jedince jako výsledek sociálních zkušeností (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

Dle výzkumů má na užívání dopingu jako možného prostředku k dosažení stanovených cílů největší vliv sociální prostředí. Jde přitom o vliv širšího společenského klimatu, od nejbližšího okolí (rodina, škola) po vliv sociálního prostředí samotného sportu (trenéři, funkcionáři, druzí sportovci, spoluhráči atd.). Nemenší význam má i absolutizace výkonu, jako jediného kritéria sportovní aktivity. Důležitou roli hraje i nízká informovanost o vedlejších účincích a negativních vlivech při dlouhodobém užívání zakázaných prostředků, který má velký vliv nejen na zdraví, ale i na psychiku sportovce. Závodní sport představuje v současné době boj. Soutěž touhy být nejlepší i za pomoci nepovolených látek, kdy u některých jedinců je hlavním cílem - úspěchu, podřízeno téměř vše, a aktivitami antidopingových institucí, jejichž základní metodou je zde provádění represivních dopingových kontrol s následnou analýzou odebraných vzorků. Rozhodně je ale jisté, že pouze trestající postupy nejsou optimální formou. Bylo by vhodné stále hlouběji a intenzivněji působit výchovně na sportovce a jeho okolí tvořené tělovýchovnými funkcionáři a také rodinou, s důrazem na seznámení se zdravotními následky příjmu farmak.

Marketingové zázemí sportovce, často podpořené i chabými znalostmi případných rizik, v některých sportech pravděpodobně i určitý pocit exhibicionismu, vedou často k jediné životní motivaci, cíli vítězit, vítězit i na úkor sportovní etiky, na úkor poškození svého zdraví a zdraví dětí. Problematiku užívání dopingových látek lze pravděpodobně vidět ze dvou pohledů. Jedním je skutečná snaha po dosažení co nejlepšího výkonu, s cílem dostat se mezi nejlepší, vítězit, být zabezpečen. Podstatou může být skupina mladých jedinců, kteří se snaží dostat mezi dospělé, začlenit se mezi stabilní členy družstva tak, aby byli materiálně a ekonomicky zaopatřeni. Druhým je postavení již „hotových“ sportovců profesionálů.

Znalost prostředí, chování a aktivit soupeřů, i když zprostředkovaně přenesené informace jsou často zveličené, ale i názory jejich oddílových kolegů, některých členů doprovodu nebo marketingového zázemí je někdy nutí nevypadnout z „rozjetého vlaku“, neboť si již zvykli na určitý finančně náročný život a nejen soupeřům, ale i sami sobě chtějí dokázat, že patří k nejlepším.

Vrcholový sport svou členskou základnou ale tvoří pouze pomyslnou špičku ledovce všech jedinců pravidelně se účastnících sportovní činnosti. Nelze zapomenout, že i výkonnostní a rekreační aktivity jsou spojeny s motivačním jednáním, které vede k velice závažnému příjmu některých drog. Zde existuje pravděpodobně ještě větší riziko poškození zdraví. Špičkový sportovec je bržděn represí dopingových odběrů, má určité znalosti případných rizik a je také většinou pod pravidelnou lékařskou péčí, kdy projevy poškození mohou být ihned řešeny. Ve výkonnostním sportu a zejména v rekreačních aktivitách tyto faktory chybí. Musíme si uvědomit, že obrovská skupina populace není ničím limitována a bývá motivována nejen výkonností, ale i sociálními faktory prostředí.

Případný uživatel mnohdy ani nepředpokládá nepříznivé dopady na své zdraví. Současně se často jedná o velice mladé jedince, kteří jsou v období růstu a vývoje, jež jsou na poškození organismu velmi citlivá.

Je jisté, že role školy je nezastupitelná. Pokud zhodnotíme současnou situaci i budoucí perspektivy popisované problematiky, existují vedle legislativních a zdravotních aktivit pravděpodobně pouze některé vhodné cesty řešení. Začlenění dopingové tematiky do již vytvořených či v současnosti formovaných školních preventivních protidrogových programů koncipování nových předmětů o antidopingu pro studenty tělesné výchovy na vysokých školách a objektivní informování samotných sportovců a jejich zázemí o vlivu dopingů na sportovní výkon a zdraví člověka (Pyšný, 1999).

10.1 Olympijská výchova

Přestože olympijská výchova má silnou vazbu na prožitek ze sportovní činnosti, zdaleka se neorientuje jen na vrcholové sportovce a jak by se na první pohled mohlo zdát. Působení a hodnoty se týkají vědomí, chování a jednání lidí i zevně sportovních hnutí. Olympijská výchova se tedy pojí i s občanským životem. Prvotní cíle, výklad a myšlenka olympijské výchovy poukazuje na sport jako na účinný výchovný prostředek. Hlavní součástí olympijské výchovy je podpora základní ideje humanitárního vzdělávání a lidské seberealizace. Na jedné straně úsilí po výkonu v duchu motto:

Citius – Altius – Fortius, ovšem na straně druhé harmonie s kulturou, sociální strukturou společnosti, osobní zkušeností, bio-psychickými podmínkami organismu, životním prostředím atd. Výsledkem olympijské výchovy by měla být pevná vnitřní přesvědčení, postoje a hodnoty, přijaté do vnitřních motivů osobností dětí, mládeže i dospělých, kteří jsou jak subjekty, tak objekty olympismu. Jedná se o přesvědčení a postoje ovlivňující myšlení a rozhodování. Postoj bývá označován za jednotu „slov a činů“, „myšlení a konání“.

Pojmem hodnota naproti tomu rozumíme relativně trvalý názor, který se pojí se specifickým způsobem existence. Oproti názorům a postojům se více pojí s morálkou a její existence není tak závislá na konkrétní osobnosti. Na rozdíl od velkého množství názorů a postojů, existuje pouze několik zásadních hodnot, které jsou považovány za hodnoty univerzální. Považují se za ukazatele vztahu mezi osobnostními a sociálními zájmy.

Lidé si během socializačního procesu, často po složitých rozhodnutích, osvojují a zvnitřňují společností preferované hodnoty. Výsledkem je originální zkušenost a historie hodnotového procesu jedince.

Součástí olympijské výchovy je také antidopingová prevence. Obeznamení sportovce s problematikou dopingů přiměřeně k věku a ovlivňování postojů sportovců k nelhostejnosti. Nabádání, aby k dopingům

zaujali stanovisko, že doping je neslučitelný s principy sportu jako je fair play a olympismus atd. Neopomenutelný je celý program MOV a ČOV, který v boji proti dopingů poskytuje velmi cenné informační a výchovné materiály(plakáty, brožury,videokazety apod.), které šíří osvětu ve věci dopingů(Dovalil a kol., 2004).

10.2 Výchova ve sportu

Ve sportovní výchově platí kritéria obecně platná pro výchovu jako takovou, která jsou považovaná za cílevědomé, organizované formování tělesné a duševní stránky člověka, životního názoru, morálních a estetických ideálů. Nutno dodat, že sportovní činnost přináší mocné city a uvádí sportovce do vyhraněných sociálních vztahů. Je třeba sledovat a regulovat chování sportovce v rámci výchovně obecných i specifických cílů. Sportovní činnost lze také využít k nápravě nedostatků a chyb výchovy např. v rodině. (Dovalil a kol., 2006). K formování postojů k dopingů a jeho užívání mají rodiče, učitelé, trenéři nezastupitelnou roli.

Hlavním informační zdrojem o dopingů jsou média, kde převažují kauzy o dopingových skandálech a chybí užitečnější informace, které by mohly sloužit k prevenci proti dopingů. Přitom na formování postojů k dopingů se značně podílejí dostupné informace. A nekomplexnost o veškerých účincích dopingů napomáhá jeho užívání. Řešením by mohla být systematická prevence, ta ovšem může plnit svůj účel jen tehdy, pokud je systematicky mířená a užívá jak obecně známé výchovné metody, tak specifické prostředky jakými jsou např. antidopingové programy koncipované speciálně ke konkrétnímu problému,k předcházení negativních jevů a k zvyšování odolnosti vůči jejich příčinám (Slepička, Hošek, Hátlová, 2006).

11 Dopingové kauzy

11.1. Případ Martina Galii

Házenkář Martin Galia, třicetiletý ostravský rodák, opora německého velkoklubu z Lemga, dále pak reprezentační brankář a jeden z nejlepších českých házenkářů vůbec začal čelit obvinění z dopingu 23.dubna tohoto roku, když deník Hamburger Morgenpost zveřejnil informaci o údajném pozitivním testu na zakázanou látku efedrin. V takovém případě hrozil sportovci dvouletý zákaz startu. Nešťastným zápasem měl být březnový bundesligový duel proti Grosswalldstadtu. Pro Galii nadešly nejhorší dny jeho sportovní kariéry, dle jeho slov v rozhovoru pro MF DNES uvedl, že neměl tušení, že by něco vzal. Dále v rozhovoru uvedl, že ani klub ani on sám neobdržel jakékoli vysvětlení od antidopingové komise a že neví nic víc, než co se dočetl v hamburském deníku a že samozřejmě cítí rozpaky. Za Galii se postavil předseda svazu, který uvedl, že nevěří, že by Galia vědomě dpoval. Na poznámku redaktora, že efedrin je i součástí mnoha léků, a zda-li Galia neměl nějaké zdravotní potíže, Galia odpovídá, že přesto že měl chřipku, není si vědom, že by vzal jakoukoli zakázanou látku. Zpráva o dopingu přišla v době, kdy se Galiově týmu podařilo porazit ligového suveréna z Kielu, do této doby neporaženého v celé sezóně. Dle Galii se klubu hodně dařilo, Galia měl podepsanou dlouhodobou smlouvu s klubem a dle jeho slov neměl žádný důvod, aby něco bral. Oficiální zprávu nemá a stále doufá, že jde jen o novinářskou kachnu.

Den poté, 24. dubna 2009, je zveřejněná informace listu Hamburger Morgenpost potvrzena oficiálním prohlášením německého házenkářského svazu. V Galiově vzorcích z 28.března byly objeveny stopy zakázané látky octopamin. Octopamin se dle oficiálního webu TBW Lemga nachází v běžně dostupných lécích a také výživových doplncích. Galia prozatím z káдру Lemga suspendován nebyl, ale v případě potvrzení dopingového

nálezu po analýze vzorku B hrozí Galiovi dvouletý trest. Klub a Galia jsou odhodláni maximálně spolupracovat s antidopingovou komisí a poskytnout ji veškeré údaje, které by mohly vést k vysvětlení případu. Český gólman v rozhovoru pro deník Sport uvedl, že v inkriminované období byl nemocný a léky, které bral na chřipku, nekonzultoval s klubovým doktorem, což jsou značné indicie.

V měsíci červnu má házenkářská reprezentace sehrát jedno ze čtyř závěrečných kvalifikačních utkání o postup na mistrovství Evropy 2010, které hostí Rakousko.

A přesně v den, kdy se v Plzni koná první z nich, se brankář Martin Galia dozví, zda vůbec může chytat. Je 10.června a už je objasněno, jak se Galiovi dostala do těla zakázaná látka a MF DNES zpovídá Galii podruhé. Galia bez okolků přiznává, že když přišlo obvinění v dubnu, myslel na konec kariéry. Pocity pošpinění vlastního jména, jména jeho klubu, který do něj navíc investoval a koupil ho v době, kdy byl zraněný. Informaci o pozitivní dopingové kontrole na efedrin se dle jeho slov dozvěděl z internetu a byl v šoku. Nevěděl, co dělat, ale klub se za něj postavil ve víře, že se to stalo nedopatřením. Začalo pátrání, jak se jeho látka mohla dostat do jeho těla. První zpráva hovořilo o efedrinu, který se nachází v léku, a tak Galia musel dodat veškerá léčiva, co užíval v Německu i doma. Musel je znovu objednat přes internet a nakoupit. Český svaz zase musel poslat do antidopingové laboratoře na zkoumání balení stimulantu, který podával hráčům reprezentace. A pak přišla informace, že se nejedná o efedrin, ale octopamin. Galiovi pomáhal německý právník ze speciální agentury zabývající se touto problematikou. Právě jeho napadlo, že krom léků by měl udat, co pije. Galiovi přišlo směšné psát minerálky a vodu, ale on na to, že musí, aby látku našli. Protože když ji najdou, pak budou schopni vysvětlit, jak se látka do těla dostala. Galia řekl, si rozpouští jeden vitamin, na internetovém vyhledávači si vyjeli složení a octopamin našli. Zdroj objeven. Galia si oddychl, že společně s právníkem budou schopni

případ objasnit a žádat pro něho menší trest. Galia říká, že vitamin se k němu dostal skrze jeho ženu, která vitamin dostala jako dárek. A on zvyklý si každé ráno jeden nějaký vitamin dát. Toto „vitaminové fitness pití“ bylo z Ameriky, kde se octopamin dle Galii objevuje ve většině prostředků. U nás je to zakázaný doping, kterým se dle Galii redukuje váha. Na otázku, zda-li měl strach, Galia odpovídá jasné ano. Dle jeho slov by půlroční či roční distanc by pro něj znamenal konec s házenou nebo aspoň hledání klubu, kde by mohl aspoň trénovat. V tu dobu Galiův najatý právník pomýšlí na trest napomenutí či stop na šest týdnů. Galia udává, že obojí by pro něho znamenalo vítězství. Novinář MF DNES se sám přiklání spíše k trestu ve formě důtky a připomíná výrok reprezentačního kouče Liptáka, který prohlásil, že je to jako by vypil špatné pivo a dostal průjem. Na to Galia reaguje, že též doufá jen v důtku a že si váží okolní důvěry a podpory, které se mu dostalo i od protihráčů. Říká, že není bláznem, a že si existenci dopingových kontrol samozřejmě uvědomuje.

Po čtyřech měsících, dne 29. července přichází ortel německé házenkářské federace, brankář Martin Galia dostává za doping půlroční distanc. Trest mu byl započítán zpětně a Český reprezentační gólman nesmí hrát soutěžní utkání do 30. září 2009. Navíc mu byl vyměřen peněžitý trest ve výši 20tisíc euro a nesmí trénovat s žádným z německých klubů. O trestu ostravského gólmana informuje jeho klub TBV Lemgo na svých webových stránkách. Manažer klubu Volger Zerbe se vyjadřuje, že považuje trest za nepřiměřený, už proto, že jak Galia tak klub od počátku na vyšetřování spolupracovali. I sám Gália považuje trest za přísný a neví jak bude řešit přípravu, jednou z alternativ je trénink v Čechách, který nepodléhá zákazu.

11.2. Případ Claudie Pechsteinové

Sedmatřicetiletá berlínská rodačka a rychlobruslařská legenda, Claudia Pechsteinová, je nejúspěšnější německou sportovkyní v historii zimních olympijských her. Je pětinasobnou olympijskou vítězkou, šestinasobnou mistryní světa a trojnásobnou vítězkou Světového poháru.

Dopingová kauza se otevírá dne 3.července 2009, kdy se v českém tisku se objeví titulky: „Sáblíková přišla o soupeřku. Pechsteinová dopovala“, „Rychlobruslařka Pechsteinová dostala dvouletý trest za doping“. Mezinárodní bruslařská unie (ISU)

3. července uvedla, že Pechsteinová měla podezřelé hodnoty krevních testů z únorového mistrovství světa ve víceboji v norském Hamaru, tak mimochodem se zlatem odešla její velká soupeřka na dlouhých tratích, Martina Sáblíková. Pechsteinová měla vydařenou sezónu, paradoxně právě do šampionátu v Hamaru. V listopadu vyhrála závod SP na 5000 metrů v Moskvě a jako jediná dokázala prolomit neporazitelnost Sáblíkové od listopadu 2006. V lednu v Heerenveenu se stala mistryní Evropy ve víceboji jako nejstarší závodnice v historii. Měsíc nato kvůli nespecifikované nemoci nedokončila MS v Norsku a posléze neodcestovala do zámoří na finále Světového poháru a šampionát na jednotlivých tratích.

V březnu zahájila unie se slavnou rychlobruslařkou disciplinární řízení. “Neměla žádný pozitivní test. Claudii odsoudili na základě indicií. Samozřejmě se odvoláme k CAS“ vyjadřuje se právník Simon Bergmann agentuře SID. Dle informací Německého rychlobruslařského svazu (DESG) se stalo Pechsteinové osudným množstvím retikulocytů, nebo-li nezralá forma červených krvinek. Ostatní hodnoty jsou v pořádku. ISU soudí, že zvýšené množství retikulocytů mohlo být způsobeno pouze dopingem, uvádí v pohlášení společně právníci Pechsteinové s představitelem DESG.

Pechsteinová jakékoli podvádění odmítá. Uvádí, že nikdy nedopovala, v její krvi ani v její moči nikdy nebyly nalezeny jakékoli

zakázané látky, jelikož nikdy žádné nevezala. Zkrátka nikdy nedopovala, nikdy nepřijala krev někoho druhého a ani svou ne. Získá plnou podporu německého svazu. Podle DESG se dá zvýšené množství retikulocytů vysvětlit také nemocí či anomálií krve. Vše záleží na soudu, buď se jí podaří očistit své jméno či zůstane nadále platný dvouletý zákaz startu započatý v červenci 2009 za krevní doping a tím pádem zaručeně přijde o olympiádu ve Vancouvru 2010.

Německá rychlobruslařka Claudia Pechsteinová měla údajně zvýšené hodnoty krevních testů i několikrát v minulých letech. V rozhovorech pro německá média to uvedli experti na sportovní medicínu, v březnu 2007 měla mít Pechsteinová zvýšené hodnoty hemoglobinu, v únoru roku 2004 také. Experti se domnívají, že tyto výsledky krevního obrazu v tomto případě neuvěřují rychlobruslařskou ikonu z dopingu. Zároveň jí radí, ať aby zůstala ve dvoudenní karanténě a podrobila se důkladným vyšetřením genetiků, chemiků a hematologů. Jedině tak prý bude schopna obstát s odvoláním proti dvouletému trestu u sportovní arbitráže CAS v Lausanne.

Mezitím ovšem dochází na tiskovou konferenci v Berlíně, kde se Pechsteinová poprvé veřejně vyjadřuje k případu za podpory svého právníka, manažera i pozvaného lékaře. Poukazuje na závažné formální chyby při zpracování krevních vzorků, naznačuje, že jí mohlo být přiřazeno několik nesprávných výsledků testů. Údajně osm podezřelých vzorků z celkem 20ti tréninkových kontrol nebylo opatřeno totožným čárovým kódem, a nelze je tedy přiřadit konkrétní osobě. Pechsteinová se proti dvouletému trestu za doping odvolala koncem července k Mezinárodní sportovní arbitráži (CAS). Ta by měla koncem srpna rozhodnout, zda-li Pechsteinová může aspoň začít oficiálně trénovat, v hlavní záležitosti má arbitráž zasednout až na podzim, čtyřměsíční výpadek tréninku by se do olympiády ve Vancouvru nedal dohnat. Hartmann zdůraznil, že není jasné, v jakých laboratořích a za jakých podmínek byly testy provedeny. Některé vzorky navíc údajně již ani neexistují a nelze je znovu přezkoumat. Množí

se pochybnosti o vypovídající hodnotě testů. Dvě různé laboratoře měly údajně naměřit různé hodnoty retikulocytů, nad výraznými odchylkami se měl údajně podívat dle agentury DPA i hlavní lékař Mezinárodní bruslařské unie Harm Kuipers. Pechsteinová má navíc k dispozici lékařskou expertizu, v níž odborníci označují kolísání množství retikulocytů za běžné.

Zajímavé na toto případě je, že řešení tohoto dopingového případu se stane mimořádně důležitým precedentem, jak se vyjádřil prezident mezinárodního olympijského výboru Jacques Rogge. Na tom, jak kauza dopadne, prý bude záviset budoucnost boje proti doping. Prezident MOV Rogge vnímá kauzu jako klíčový ukazatel, zda budou krevní profily sportovců využity v boji proti doping. Pokud CAS potvrdí verdikt ISU, bude to znamenat, že testovací metoda nebude napadnutelná.

Arbitráž CAS se zprvu nebude zajímat případnou vinou, půjde o verdikt, zda může či nemůže Pechsteinová začít trénovat.

11.3 Případ Iva Mináře

Český pětadvacetiletý tenisový reprezentant, 66. hráč světového žebříčku, Ivo Minář, odevzdal pozitivní vzorek při červencovém čtvrtfinálovém utkání Daviscupového poháru s Argentinou tohoto roku, v němž prohrál v úvodní dvouhře zápasu s Del Potrem, když zaskočil za zraněného Štěpánka . Celkově Česko v utkání s Argentinou zvítězilo poměrem 3:2 a postoupilo do semifinále. Minářův pozitivní test na doping nemá vliv na výsledek, kdyby býval vyhrál, český tým mohl čelit protestu Argentiny, ale za těchto okolností bude svaz v krajním případě pokutován.

Ivo Minář v prohlášení uvedl, že vědomě nepožil žádnou zakázanou látku a obvinění z dopingu odmítá. “Nikdy jsem nedopoval.“ i v komunikaci s ITF obvinění odmítl.

Zakázanou látkou, která se objevila v jeho těle, je derivát stimulantu pseudoefedrinu, který spadá do seznamu méně závažných látek, skupiny F6. Ivo Minář čelí životní lapálii kvůli přípravku na redukci hmotnosti, kde se někdo zapomněl obtěžovat onu zakázanou látku obsaženou látku v přípravku v jakémkoli množství na příbalový leták zmínit. Pro Mináře může tato událost znamenat až roční distanc. Nutno poznamenat, přípravek na snížení hmotnosti bral hlavně proto, že před časem užíval antidepresiva, po kterých značně přibral. Tato kauza jistě k jeho psychické pohodě nepřispěje. Ačkoli se Minář cítí nevinný, v daviscupovém semifinále s Chorvatskem v září si pravděpodobně nezahraje. V druhém srpnovém týdnu se dále odhlásil z blížícího se US OPEN, kde jako oficiální důvod uvedl zranění. Všichni sportovci monitorovaní na doping jsou odpovědní za veškeré látky, které se v jejich těle objeví. Na jednu stranu je to správné, na stranu druhou kruté. Mluví o generaci sportovců , která by se měla bát vzít si i acylpyrin. V nejlepším případě, Ivo Minář dostane “jen“ napomenutí. Samotná slova předsedy tenisového svazu Iva Kaderky, že

v případě ročního zákazu se jedná po lidské stránce o tragédii, můžou být považována za přehnaná, ale také nemusí. Pro sportovce je dopingový škraloup samozřejmě velmi nepříjemnou záležitostí.

12 Závěr

Výkonnostní a vrcholový sport je předmětem velkého byznysu. V roce 2000 se jen ve Spojených státech utratilo 14 miliard dolarů za sportovní výživové doplňky, z nichž mnohé volně prodávané, jsou na dopingové listině Mezinárodního olympijského výboru.

Záleží však na každém sportovci, trenérovi, manažerovi i lékaři, prostě na všech lidech, kteří se sportem živí, jak se k tomuto problému postaví.

Pokud bude i v budoucnu nejdůležitější sportovní úspěch za každou cenu, pokaždé se najde někdo, kdo si bude chtít svoji výkonnost nějakým způsobem zvýšit. Doping a detekce dopingu budou vždy v neustálém boji. Je nutné působit preventivně, aby k dopingu společnost zaujímala odmítavý postoj. Každý sportovec má své vlastní svědomí a sám se musí rozhodnout, jakou cestou se vydá, zda čistou či tou spojenou s berličkou ve formě dopingu. Mnohdy je to rozhodnutí velmi těžké. Na vrcholové sportovce je vyvíjen tlak ze všech stran, případný úspěch zaručí pro tým nemalé peníze. Zároveň platí jednoduchá rovnice. Pokud nebudou výsledky, nebudou peníze. A to si nikdo z týmu nepřeje. Nastává začarovaný kruh a nejlehčí variantou, jak z něčeho ven je „něco si vzít“. Pokud chceme doping ze sportu vymýt, měl by se změnit celý systém chápání dnešního sportu. Sport by měl být provozován z radosti z pohybu v duchu fair play, což není v dnešním vrcholovém sportu a komerční společnosti dost dobře možné. Zvlášť, když se doping dostal již do pater rekreačního sportu, ba dokonce se objevil i mezi handicapovanými sportovci. Dnešní špičkoví sportovci nejsou ztělesněním antického ideálu lidské krásy, a když tak jen po několik let. Po skončení kariéry se z nich stávají v mnoha případech trosky trpící následky mnohaletého přepínání organismu.

Opravdu se nedá úspěchu docílit bez použití nedovoleného prostředku? Jakou má cenu dosažený úspěch nečestnou formou? Těší se z něj dotyčný

sportovec? Dnešní doba s přibývajícimi pozitivními případy bohužel ukazuje, že otázku typu vlastního svědomí či fair play nikdo příliš neřeší. Vrcholový sport se dá na potřebné úrovni provozovat pouze do určitého věku a ten, koho živí, se tak snaží “urvat si“ ze slávy co nejvíce, dokud to jde. Je nutno dodat, že svět dopingů není pouze a jen černo-bílý, a uvedené náhodně vybrané případy nevykazují úmysl o získání výhody, lži, přesto jsou jejich jména v posledních měsících spojována s dopingem a hrozbou příslušných trestů, i takový je svět boje proti dopingům, který se pak zdá být velmi tvrdým. Ale má-li být smyslem sportu, nejen na profesionální úrovni, jen vítězství, klidně s pomocí dopingů, pak je něco špatně. Záleží na nás všech, jakou cestou se vydáme. Zda budeme doping i nadále tolerovat či nikoli.

13 Použitá literatura

- ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. Praha: Zvon, 1994. ISBN 80-7113-111-3.
- DOVALIL, J. a kol. *Olympismus*. Praha: Olympia, 2004. ISBN 80-7033-871-7.
- DOVALIL, J. a kol. *Lexikon sportovního tréninku*. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1404-5.
- HNÍZDIL, J. *Doping aneb zákulisí vrcholového sportu*. Praha: Grada, 2000. ISBN 80-7169-776.
- HOGENOVÁ, A. *Etika a sport*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-449-3.
- NEKOLA, J. *Doping a sport*. Praha: Olympia, 2000. ISBN 80-7033-137-2.
- NEKOLA, J. *Prevence dopingu ve sportu*. Praha: Univerzita Karlova, 2008. ISBN 978-80-86317-56-4.
- PYŠNÝ, L. *Doping, zdraví, výkon*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-813-1.
- PYŠNÝ, L. *Fyziologie a patofyziologie dopingu*, Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0529-5.
- PYŠNÝ, L. *Doping – rizika zneužití*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1702-6.
- SLEPIČKA, P., HOŠEK, V., HÁTLOVÁ, B. *Psychologie sportu*, Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1290-9.
- SVOBODA, B. *Pedagogika sportu*. Praha: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0156-7.

14 Použité internetové zdroje

Antidopingový výbor ČR. [online]. [citováno 2009- 06 - 28] Dostupné z:

<http://www.antidoping.cz/seznam_zakazanych_metod_2009.php>

Antidopingový výbor ČR. [online]. [citováno 2009- 07- 27] Dostupné z:

<<http://www.antidoping.cz/aktuality.php>>

Bulletin Antidopingového výboru ČR, květen-červen. [online]. [citováno 2009- 07-30] Dostupné z:

<http://www.antidoping.cz/documents/bulletin/informacni_bulletin_0905_0906.pdf>

Kapitoly sportovní medicíny. [online]. [citováno 2009-7-15]. Dostupné z:

<<http://www.fsps.muni.cz/kapitolysportovnimediciny-staly/>>

Kodex sportovní etiky. [online]. [citováno 2009 – 08 -01] Dostupné z:

<<http://www.msmt.cz/uploads/soubory/TVS/2002/KODEX.PDF>>

Oficiální stránky českého olympijského výboru. [online]. [citováno 2009-06-30] Dostupné z : <<http://www.olympic.cz/?sec=125> , 2009>

Světový antidopingový kodex. [online]. [citováno 2009 – 07 – 22] Dostupné z: <<http://www.antidoping.cz/kodex.htm>>